

DOI <https://doi.org/10.32782/3041-1319/2025-2-10>

О. Г. Коломієць¹, С. Г. Озіран²

¹Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна

²Черкаський державний фаховий бізнес-коледж,
м. Черкаси, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1343-4268> – Коломієць О. Г.

<https://orcid.org/0009-0008-6528-0492> – Озіран С. Г.

kolomiietsolena@gmail.com

СОЦІАЛЬНА ДІАГНОСТИКА У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ З ВРАЗЛИВИМИ КАТЕГОРІЯМИ СТУДЕНТІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

В умовах триваючої війни, зростання безпекових та соціальних ризиків, психоемоційної нестабільності студентської молоді актуальність застосування діагностичних методик як інструменту своєчасного виявлення потреб та проблем є необхідною умовою стабілізації їхньої життєдіяльності. У статті вперше соціальна діагностика розглядається у площині роботи з вразливими категоріями студентів фахової передвищої освіти в умовах війни, що зумовлює специфічні соціально-психосоціальні виклики. У дослідженні розкрито специфіку закладів фахової передвищої освіти та особливості навчання, які впливають на адаптацію студентів та на їх інтеграцію в освітнє середовище. Визначено, що в умовах повномасштабного вторгнення всі категорії студентської молоді, не залежно від типу освітнього закладу, зазнають негативного впливу війни, проте вразливі соціальні групи стикаються з подвійним навантаженням, що підвищує рівень їхньої вразливості.

Акцентовано увагу на міждисциплінарному підході – поєднанні діагностичних методів із різних галузей (психологія, соціологія, педагогіка), що забезпечує комплексний та багатовимірний аналіз потреб та проблем студентської молоді. Такий підхід створює умови для своєчасного реагування, розроблення ефективних стратегій підтримки та впровадження індивідуальних програм супроводу студентів із підвищеним рівнем вразливості.

У статті зроблено фокус на діагностиці ментального здоров'я – обґрунтовано його значущість як ключового критерію адаптації, стресостійкості та здатності студентів долати життєві труднощі в умовах підвищених соціальних ризиків та воєнних викликів. Запропоновано використання комплексу діагностичних методик (життєстійкість, оптимізм, рівень тривожності, ресурсність особистості, вплив травматичних подій, стратегії подолання стресу), що дозволяє розробляти індивідуалізовані програми супроводу. У статті наголошено на необхідності створення системи підтримки студентів із підвищеним рівнем вразливості для збереження освітньої мотивації, успішності та інтеграції в освітнє середовище.

Ключові слова: студенти, фахова передвища освіта, соціальна діагностика, ментальне здоров'я.

О. Н. Kolomiets¹, S. H. Oziran²

¹Bohdan Khmelnytskyi National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine

²Cherkasy State Business College, Cherkasy, Ukraine

SOCIAL DIAGNOSTICS IN SOCIAL WORK WITH VULNERABLE GROUPS OF STUDENTS IN PROFESSIONAL PRE-HIGHER EDUCATION

In the context of the ongoing war, increasing security and social risks, as well as the psycho-emotional instability of the student population, the application of diagnostic methodologies as a tool for the timely

identification of needs and problems is a necessary condition for stabilizing their life activities. For the first time the article examines social diagnostics within the framework of working with vulnerable categories of students in professional pre-higher education under wartime conditions, which generates specific socio-psychosocial challenges. The study reveals the specificity of professional pre-higher education institutions and the particularities of the learning process that affect students' adaptation and integration into the educational environment. It is established that under conditions of full – scale invasion, all categories of students, regardless of the type of educational institution, are negatively affected by the war; however, vulnerable social groups face a dual burden, which significantly increases their level of vulnerability.

Emphasis is placed on the interdisciplinary approach – namely, the integration of diagnostic methods from various fields (psychology, sociology, pedagogy) – which ensures a comprehensive and multidimensional analysis of the needs and challenges of the student population. Such an approach creates the conditions for timely responses, the development of effective support strategies, and the implementation of individualized support programs for students with an elevated level of vulnerability.

The article focuses on the diagnostics of mental health, substantiating its significance as a key criterion for students' adaptation, resilience, and capacity to overcome life challenges under conditions of heightened social risks and wartime challenges. The use of a set of diagnostic methodologies (resilience, optimism, anxiety level, personal resourcefulness, impact of traumatic events, and stress-coping strategies) is proposed, which enables the development of individualized support programs. The article emphasizes the necessity of establishing a system of support for students with an increased level of vulnerability in order to preserve educational motivation, academic performance, and integration into the educational environment.

Key words: students, professional pre-higher education, social diagnostics, mental health.

Постановка проблеми та її зв'язок із науковими та практичними завданнями. Соціальна діагностика є ключовим елементом професійної діяльності фахівців соціальної сфери. Надання ефективної підтримки різним категоріям клієнтів залежить від комплексного вивчення їхніх соціально-психологічних, економічних та інших потреб. Сучасні соціально-економічні умови, що зумовлені наслідками збройного конфлікту, економічною нестабільністю, зростанням рівня психологічної напруженості, істотно впливають на студентську молодь, яка перебуває у періоді активного особистісного та професійного становлення. Це проявляється у зниженні навчальної мотивації, порушенні ментального здоров'я, погіршенні соціальної адаптації, зростанні потреби у підтримці з боку освітніх та соціальних інституцій.

Отже, впровадження якісної соціальної діагностики у практику соціальної роботи зі студентами фахової передвищої освіти є необхідною передумовою для своєчасного виявлення проблем, прогнозування ризиків та розроблення індивідуалізованих програм підтримки. Це дозволяє не лише забезпечити гармонійний розвиток особистості, але й підвищити ефективність освітнього процесу та сформувати стабільне студентське середовище.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значна частина зарубіжних наукових досліджень присвячена аналізу потреб іноземних студентів як вразливої групи, що перебуває в процесі інтеграції в нове культурне середовище. Так, вразливість іноземних студентів досліджено Н. Forbes-Mewett [13], J. Khanal, U. Gaulee [8] та ін.

В українському науковому дискурсі актуалізується питання підтримки вразливих груп населення, зокрема в умовах зростання соціальних ризиків та викликів, пов'язаних із воєнними діями та міграційними процесами. У дослідженні Т. Спіріної, М. Лехолетової та Т. Лях [11] проаналізовано роль міжнародних, громадських організацій і державних інституцій у реалізації програм підтримки вразливих груп населення України в умовах повномасштабної війни. Акцентовано увагу, що ефективність допомоги залежить від їхньої співпраці та належної координації дій між відповідними суб'єктами. Поняття «вразливість» та чинники соціальної вразливості населення проаналізовано О. Караман, Я. Юрків [4], правові дефініції поняття «вразливі групи населення» в міжнародному та національному праві висвітлено В. Кондур [5]. Пошук кращих шляхів та можливостей повоєнного реформування системи соціальної підтримки вразливих верств населення представлено Л. Черенко [14].

Останніми роками значна увага у наукових дослідженнях приділяється проблематиці застосування соціальної діагностики в освітньому та соціальному середовищі. Так, у педагогічній практиці підходи до соціальної діагностики розкрито у працях Л. Кононенко [6]; первинність діагностики як складника корекційно-розвивальної роботи з дитиною з обмеженими можливостями здоров'я визначено С. Бричок та Ю. Шалівською [1] та ін.

Незважаючи на значний науковий доробок, дослідження особливостей соціальної діагностики як пріоритетного етапу соціальної роботи із вразливими категоріями студентів фахової передвищої освіти залишається актуальним.

Мета дослідження полягає в аналізі соціальної діагностики як ключового елементу соціальної роботи з вразливими категоріями студентів закладів фахової передвищої освіти з акцентом на дослідженні ментального здоров'я як визначального чинника їх адаптації в освітньому середовищі та життєстійкості в умовах війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перехід від шкільного навчання до самостійного студентського життя характеризується незавершеним періодом дорослості, що супроводжується змінами способу життя та соціального середовища, новими видами діяльності та денного розпорядку. Особливості навчання у закладах фахової передвищої освіти впливають на адаптацію студентів, на їх інтеграцію в освітнє середовище. Дослідження свідчать, що війна провокує значне підвищення рівня тривожності, погіршення самопочуття особи та її ментального здоров'я, а вразливість є додатковим навантаженням на неї.

Відповідно до статті 31 Закону України «Про фахову передвищу освіту» [9] в Україні діють три типи закладів фахової передвищої освіти: фаховий коледж; військовий коледж сержантського складу; фаховий коледж зі специфічними умовами навчання. Кожен тип коледжу має свою специфіку, вирізняється структурою навчального процесу, вимогами, жорсткістю дисципліни, правилами комунікації, розподіленням навантаження, розпорядком, фінансовим тиском на студентів, рівнем комфорту та середовищем, що зумовлює різні підходи до навчання та адаптації студентів.

В умовах російської агресії значна частина молоді в Україні все частіше вибирає для себе навчання за військовим профілем. У військових коледжах ключовими є регламентований військовий режим, дисципліна, фізична підготовка та командна робота з акцентом на морально-патріотичне виховання. Адаптація до навчання у військовому коледжі суттєво відрізняється від звичайного освітнього процесу через специфічні вимоги, дисципліну та фізичну підготовку:

- пристосування до нових умов життя, звикання до військової дисципліни, дотримання чітких правил розпорядку дня, підпорядкування командирам і викладачам;
- навчання в умовах високого фізичного й емоційного навантаження, що потребує розвитку самоконтролю та вміння долати труднощі;
- спільне проживання з іншими курсантами потребує вміння співіснувати й підтримувати порядок.

Адаптація до військової дисципліни може бути складною для різних категорій дітей, особливо для тих, хто не мав попереднього досвіду жорстких меж виховання та фізичних навантажень.

У коледжах зі специфічними умовами у сфері безпеки та захисту, як зазначає І. Топоркова [12], наголос робиться на розвиток емоційно-вольової сфери та формування стресостійкості.

Фаховий коледж зі специфічними умовами навчання – це заклад освіти, де підготовка фахівців відбувається за спеціальними умовами, найчастіше через певні галузеві особливості або специфіку контингенту студентів. До таких коледжів належать: медичні та фармацевтичні коледжі (наприклад, Київський медичний коледж), коледжі правоохоронного спрямування (коледжі МВС), авіаційні, залізничні, морські коледжі (Одеський морський фаховий коледж).

У фаховому коледжі основна увага зосереджена на професійній підготовці особи. В такому типі коледжів здійснюється підготовка спеціалістів для різних галузей – економіки, медицини, сільського господарства, будівництва, туризму тощо, наприклад, Київський фаховий коледж інформаційних технологій та економіки, Львівський фаховий коледж будівництва, архітектури та дизайну. Кожна з цих систем забезпечує підготовку фахівців, здатних ефективно працювати у своїй галузі.

В умовах повномасштабного вторгнення всі категорії студентської молоді, не залежно від типу освітнього закладу, зазнають негативного впливу війни, проте вразливі соціальні групи (особи з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи, студенти, батьки яких є учасниками бойових дій, діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, молодь із малозабезпечених сімей, ін.) стикаються з подвійним навантаженням, що підвищує рівень їхньої вразливості.

Зростання інтенсивності стресових впливів на студентську молодь актуалізує необхідність впровадження соціальної діагностики, яка дає можливість:

- дослідити психосоціальні особливості студентів фахової передвищої освіти у системі соціальних відносин;
- виявити їхні проблеми і потреби;
- визначити та спланувати оптимальні шляхи підтримки вразливих категорій студентської молоді з опорою на зовнішні та внутрішні ресурси;
- надати кваліфіковану та своєчасну соціально-психологічну допомогу;
- попередити чи мінімізувати ступінь виразності несприятливих станів;

– здійснити корекцію ризиків та створити сприятливі умови для збереження або підвищення рівня соціально-психологічного благополуччя студентів;

– вчасно виявити чинники, що зумовлюють позитивний чи негативний вплив на освітній процес тощо.

Оскільки вразливість розглядається як граничний стан, то своєчасне виявлення проблем і потреб студентів шляхом діагностики та здійснення соціальної роботи створює умови для запобігання потраплянню особи у складні життєві обставини. Таким чином, соціальна діагностика не є самоціллю, вона виступає підґрунтям для розроблення, планування та реалізації цілеспрямованого соціально-психологічного впливу на студентську молодь з метою забезпечення заходів, спрямованих на збереження, підтримку та оптимізацію їхньої життєдіяльності.

Л. Кононенко зауважує, що чітко визначений соціальний діагноз є ключовою умовою ефективності соціальної роботи, оскільки він визначає якість подальшої допомоги клієнтові та дає можливість передбачити його соціальне функціонування в майбутньому. Найбільш доцільним середовищем для здійснення діагностичної діяльності, на думку авторки, виступає заклад освіти, який поєднує доступність клієнтської бази, можливість роботи у системі соціальних зв'язків, що створює сприятливі умови для комплексного підходу профілактичної роботи [6].

Соціальна діагностика в закладах освіти передбачає такі рівні: мікрорівень (вивчення індивідуальних особливостей особистості та її взаємин) і мезорівень (формування соціального портрета групи, виявлення мікрогруп, рівень згуртованості тощо). Якість соціального діагнозу залежить від добору методів соціальної діагностики, оскільки вони забезпечують достовірність отриманих даних, що є підґрунтям для розробки дієвих стратегій соціальної підтримки вразливих категорій студентської молоді. В практиці соціальної роботи застосовується міждисциплінарний підхід до діагностики, що зумовлює використання методів різних галузей. Це дозволяє отримати комплексне уявлення про стан, потреби та ресурси вразливих категорій студентів фахової передвищої освіти.

Для вивчення соціального оточення, міжособистісних відносин, інтегрованості особи у соціальні групи використовують соціологічні методи діагностики (опитування-інтерв'ю, анкетування, спостереження, аналіз документів, соціометрія, біографічний метод); для оцінки психологічних станів, рівня адаптації, виявлення особистісних

ресурсів використовують психологічні методи (тести (особистісні, когнітивні, емоційні), проєктивні методики, шкали оцінки (стресу, тривожності, депресії, ментального здоров'я) тощо), для визначення рівня виховного впливу та розвитку соціальних навичок – педагогічні методи (соціально-педагогічний паспорт, соціально-педагогічний експеримент, соціально-педагогічний моніторинг, педагогічне спостереження, аналіз успішності та освітньої траєкторії, метод експертних оцінок (залучення викладачів, наставників) ін.) та економічні методи для аналізу рівня матеріального забезпечення студентів.

Також у соціальній роботі широко використовуються візуально-аналітичні методи соціальної діагностики, які дозволяють графічно відобразити соціальні зв'язки, структуру сім'ї та характер взаємодій індивіда із соціальним середовищем (генограма, сімейна соціограма, екокарта, карта соціального оточення, карта соціальних контактів тощо) [10].

Генограма – метод, що ґрунтується на побудові графічної схеми сім'ї у кількох поколіннях, яка дозволяє виявити сімейні ролі, типи стосунків, повторювані життєві сценарії та вплив міжпоколінневих зв'язків.

Сімейна соціограма – спосіб візуалізації взаємин у межах родини, що демонструє емоційні відносини, рівень близькості чи конфліктності між членами сім'ї.

Екокарта – інструмент відображення взаємозв'язків особи або сім'ї з основними інститутами соціального оточення (школа, робота, служби підтримки, громада), що дозволяє оцінити рівень соціальної інтеграції та ресурси.

Карта соціального оточення – графічна модель, яка показує структуру мікро/макросоціального середовища людини, визначає значущість ієрархії соціальних зв'язків.

Карта соціальних контактів – методика, спрямована на фіксацію частоти, інтенсивності та характеру міжособистісних контактів, що дозволяє досліджувати рівень соціальної підтримки й ризики ізоляції.

Таким чином, соціальна робота інтегрує діагностичні методи різних галузей, використовує міждисциплінарний підхід, що забезпечує її комплексність і багатовимірність, дає можливість визначити проблеми та бар'єри, розробити комплексні стратегії підтримки, орієнтовані на конкретні потреби студентів з уразливих груп, впровадити індивідуальні програми супроводу студентів із високим рівнем вразливості.

В умовах війни особливого значення набуває діагностика ментального здоров'я вразливих

груп студентів. Воєнні дії зумовлюють високу інтенсивність стресових факторів, що призводить до підвищення рівня тривожності та соціальної дезадаптації серед молоді. Студенти, які належать до вразливих груп, є особливо чутливими до негативних наслідків психоемоційного напруження. Діагностика ментального здоров'я дає змогу своєчасно виявити погіршення психоемоційного стану, попередити його загострення, забезпечити основу для розроблення цільових програм підтримки з метою збереження освітньої мотивації та академічної успішності студентів, сформувати підґрунтя для соціальної інтеграції й розвитку стійкості до кризових впливів.

Л. Калашникова, Ю. Руденко та С. Руденко підкреслюють, що ментальне здоров'я характеризується багатовимірністю критеріїв, які охоплюють соціально-психологічну, індивідуально-психологічну та ціннісно-смислову сфери особистості. Серед найбільш поширених критеріїв автори виокремлюють:

- позитивне самопочуття, що проявляється у відчутті радості та задоволеності собою в повсякденному житті й забезпечує здатність долати стресові та кризові ситуації;
- гнучкість та адаптивність, які виявляються у вмінні реагувати на зміни соціального середовища, розв'язувати життєві проблеми й будувати гармонійні міжособистісні стосунки;
- емоційну стабільність, яка дозволяє ефективно контролювати емоційно-вольові прояви;
- самовизначеність, що ґрунтується на усвідомленні власних цінностей і переконань та орієнтації на них у життєдіяльності;
- здатність до продуктивної комунікації, результатом якої є позитивні взаємини з іншими;
- потенціал до самореалізації і саморозвитку, що сприяє формуванню та збереженню особистісної ідентичності [3].

Діагностика ментального здоров'я вразливих студентських груп в умовах війни виступає ключовим елементом системи їхньої психосоціальної підтримки. А особливої уваги потребують студенти, які підпадають одночасно під вплив декількох факторів вразливості: сирота + внутрішньо переміщена особа; особа з інвалідністю + батько/мати учасники бойових дій; особа, яка залишилась без батьківського піклування + малозабезпечена тощо.

У сучасних дослідженнях ментального здоров'я використовується комплекс різних методик, що дозволяють оцінити ключові аспекти психосоціального функціонування особи. Серед них особливої уваги заслуговують дослідження резильєнтності, життєстійкості, оптимізму, рівня

тривожності, ресурсності особистості, впливу травматичних подій, а також стратегій подолання стресових ситуацій тощо.

Аналіз наукової літератури свідчить, що ресурсною основою ментального здоров'я особистості є її резильєнтність, яку розглядають як таку, що сприяє збереженню психічної рівноваги, розвитку адаптивних стратегій та формуванню позитивної психологічної перспективи навіть в умовах воєнних чи соціально-економічних викликів. Студенти з високим рівнем резильєнтності легше переносять травматичні події, менше схильні до розвитку депресії, тривожних розладів, посттравматичних стресових проявів. Натомість низький рівень резильєнтності збільшує вразливість до психоемоційних порушень і ускладнює відновлення після стресу.

У сучасній практиці використовується низка валідних психодіагностичних методик для вивчення рівня резильєнтності особистості. З огляду на критерії надійності та апробованість пропонуємо такі:

- Шкала резильєнтності Connor–Davidson (Resilience Scale, CD-RISC) вимірює стійкість, гнучкість, упевненість у власних силах, здатність відновлюватися після травматичних подій;
- Шкала резильєнтності Wagnild, Young (Resilience Scale, RS) визначає компетентність, цілеспрямованість, рівновагу та спокій, наполегливість, самоприйняття;
- Brief Resilience Scale (BRS) – оцінка здатності швидко відновлюватися після стресу.

Для дослідження ментального здоров'я студентів фахової передвищої освіти у соціально-психологічній роботі в умовах війни найбільш доцільним виглядає використання CD-RISC (через комплексність) у поєднанні з короткою шкалою BRS (для швидкої діагностики). Такий комбінований підхід дає змогу оцінити і загальну стійкість, і здатність швидко відновлювати ресурси.

Велике практичне значення, як зазначають С. Кузікова, Т. Щербак, має дослідження життєстійкості особистості. Цей феномен виступає адаптаційним ресурсом, захисним механізмом від дезінтеграції та особистісних порушень, сприяє формуванню внутрішньої гармонії, підтриманню ментального здоров'я та забезпечує високий рівень життєвої активності особистості. Життєстійкість проявляється у здатності до саморозвитку, в умінні адекватно оцінювати свої можливості, долати труднощі повсякденного життя, у тому числі й за умов екстремальних ситуацій [7].

Студенти, яким властивий високий рівень життєстійкості, здатні підтримувати емоційну

врівноваженість, зберігати позитивний настрій і досягати визначених цілей навіть за складних обставин. Так, «опитувальник життєстійкості» С. Мадді дає можливість виявити рівень стресостійкості та здатності особистості адаптуватися до складних життєвих обставин шляхом конструктивного подолання труднощів. Інструмент забезпечує оцінку трьох базових компонентів життєстійкості: контроль (усвідомлення власного впливу на події), залученість (активна участь у житті та взаємодії із соціальним середовищем) та прийняття викликів (готовність сприймати зміни як можливості для розвитку), що у сукупності відображають внутрішні ресурси людини для подолання кризових ситуацій. В умовах війни особливої уваги потребують студенти, що пережили травматичні події, оскільки спогади про них є чинниками погіршення ментального здоров'я. Одним із найбільш поширених інструментів для оцінювання реакцій людини на травматичні події війни є «Шкала впливу подій» (Impact of Event Scale, IES, М. Horowitz). Вона дозволяє виявити: інтрузії (нав'язливі думки, спогади, нічні жахи, повторне переживання події); уникнення (свідоме або несвідоме уникання думок, почуттів, ситуацій, пов'язаних із травмою).

Оптимізм як активний ресурс ментального здоров'я слугує його захисним механізмом, формуючи позитивні особистісні очікування від майбутнього, що дозволяє уникнути студентам пастки набуті безпорадності та зменшити рівень тривожності («Шкала оптимізму та активності» (ШОА), Н. Водоп'янова, М. Штейн (адаптація Cross-Cultural Comparison of Arousalability and Optimism Scale I.S. Shuller, A.I. Comunian), тест на оптимізм/песимізм (LOT-R, С. Carver).

Забезпечення повноцінного функціонування та розвитку студентів значною мірою залежить від наявності та мобілізації внутрішніх і зовнішніх ресурсів, які виступають основою для формування стійкості до кризових ситуацій. Ресурсність особистості визначає здатність зберігати психоемоційну рівновагу, адаптуватися до нових умов і підтримувати ефективну взаємодію із соціальним середовищем. У воєнний час така здатність набуває ще більшої ваги, оскільки сприяє не лише збереженню освітньої мотивації, а й формуванню стратегій подолання стресу та є ключовим елементом у саморозвитку. Отже, діагностика ресурсності студентської молоді (Опитувальник психологічної ресурсності О. Штепи) є необхідною передумовою впровадження програм соціально-психологічної підтримки, спрямованих на підвищення її стійкості та соціальної інтеграції.

Таким чином, соціальна робота має великий резерв методів соціально-психологічної діагностики, ефективність якої передбачає індивідуальний підхід, враховуючи вразливість студентів фахової передвищої освіти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Соціальна діагностика виступає системоутворюючим інструментом соціальної роботи, що забезпечує своєчасне виявлення проблем, прогнозування ризиків та визначення оптимальних шляхів підтримки студентської молоді, зокрема представників вразливих соціальних груп. В умовах війни її значущість зростає внаслідок різкого підвищення рівня психоемоційного напруження, соціальної дезадаптації та зростання потреби у психосоціальній допомозі.

Здійснений аналіз підтверджує, що вразливі категорії студентів фахової передвищої освіти зазнають подвійного тиску: з одного боку, унаслідок воєнних викликів, а з іншого – через наявність специфічних соціальних, економічних чи психологічних факторів (інвалідність, сирітство, внутрішнє переміщення, малозабезпеченість тощо). Це зумовлює необхідність індивідуалізованого підходу до їхнього соціально-психологічного супроводу.

Міждисциплінарний характер соціальної діагностики, що інтегрує методи психології, соціології, педагогіки й економіки, забезпечує багатовимірний аналіз стану студентів, їхніх потреб і ресурсів. Використання візуально-аналітичних методів (генограма, соціограма, екокарта тощо) у поєднанні з психодіагностичними інструментами (шкали резильєнтності, рівня тривожності, впливу подій, життєстійкості) формує основу для комплексної оцінки рівня адаптації, стресостійкості та здатності до подолання кризових ситуацій.

Особливе значення має діагностика ментального здоров'я як ключового чинника адаптації та навчальної мотивації студентів. Отримані результати дають підстави стверджувати, що впровадження соціальної діагностики у практику роботи закладів фахової передвищої освіти має не лише профілактичний і корекційний ефект, але й виконує прогностичну функцію, оскільки дозволяє передбачати динаміку соціального функціонування студентів. Це створює передумови для формування системи цілеспрямованих програм підтримки, орієнтованих на збереження ментального здоров'я, освітньої успішності та підвищення соціальної інтегрованості студентської молоді. Перспективи подальших досліджень полягають у емпіричному дослідженні потреб та проблем вразливих категорій студентів фахової передвищої освіти.

Список літератури:

1. Бричок С., Шалівська Ю. Діагностика як основа психолого-педагогічного супроводу дітей із обмеженими можливостями здоров'я. *Іноватика у вихованні*. № 1(12), 2020. С. 93–103.
2. Дзвоник Г. П. Теоретичний аналіз проблеми психологічного ресурсу особистості в умовах війни. *Перспективи та інновації науки. Серія : Психологія*. № 8(54), 2025. С. 1209–1224.
3. Калашникова Л. В., Руденко Ю. Ю., Руденко С. А. Розуміння сутності ментального здоров'я в контексті комплексного підходу. *Наукові записки. Серія : Психологія*. № 1, 2024. С. 74–81. <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2024-1-10>.
4. Карман О. Л., Юрків Я. І. Вразливі категорії населення як об'єкт соціальної роботи в громаді. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. № 6 (329). С. 5–15.
5. Кондур В. А. Поняття вразливі групи населення у міжнародному та національному праві. *Аналітично-порівняльне правознавство*. Ужгород, № 4. 2024. С. 694–699.
6. Кононенко Л. В. Можливості застосування методів соціальної діагностики в сучасній педагогічній практиці. *Імідж сучасного педагога*. № 3(198). 2023. С. 38–42. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-3\(198\)-38-42](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-3(198)-38-42).
7. Кузікова С. Б., Щербак Т. І. Життестійкість як адаптаційний ресурс особистості у реальності невизначеності життя. *Слобожанський науковий вісник. Серія : Психологія*. Випуск 2, 2023. С. 24–29.
8. Khanal J., Gaulee U. Challenges of International Students from Pre-Departure to Post-Study: A Literature Review. *Journal of International Students*, 9(2), 2019. P. 560–581.
9. Про фахову передвищу освіту : Закон України від 06.06.2019 р. № 2745-VIII. Дата оновлення: 22.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#top> (дата звернення: 11.09.2025).
10. Соціально-педагогічна діагностика дітей та родин, які опинились в складних життєвих обставинах : методичні рекомендації / В. Г. Панок, З. О. Гаркавенко, О. Г. Карагодіна, А. С. Шапошнікова. Київ : УНМЦ, 2017. 76 с.
11. Спіріна Т. П., Лехолетова М. М., Лях Т. Л. Гуманітарні програми допомоги вразливим групам населення в умовах воєнного часу в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. № 1 (56). 2025. С. 228–233.
12. Топоркова І. В. Психологічна готовність поліцейських у роботі зі злочинцями. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : збірник наукових праць*. Харків : ХНУВС, 2018. С. 120–123.
13. Forbes-Mewett H. Vulnerability and Resilience in a Mobile World: The Case of International Students. *Journal of International Students* 2019. Vol. 10. № 3. ix–xi. URL: <https://www.ojed.org/jis/article/view/2002/1100>.
14. Черенько Л. Спрямування соціальних програм на вразливі групи: сталий розвиток та післявоєнні перспективи. *Демографія та соціальна економіка*. № 51 (1), 2023. С. 73–95.

References:

1. Brychok, S., & Shalivska, Yu. (2020). Diahnostyka yak osnova psykhologo-pedahohichnoho suprovodu ditei iz obmezhenymy mozhlyvostiamy zdorovia [Diagnostics as the basis of psychological and pedagogical support for children with disabilities]. *Innovatyka u vykhovanni – Innovation in Education*, 1(12), 93–103 [in Ukrainian].
2. Dzvonyk, H. P. (2025). Teoretychnyi analiz problemy psykhologichnoho resursu osobystosti v umovakh viiny [Theoretical analysis of the problem of a person's psychological resource in wartime]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky. Seriya: Psykholohiia – Perspectives and Innovations of Science. Psychology Series*, 8(54), 1209–1224 [in Ukrainian].
3. Kalashnykova, L. V., Rudenko, Yu. Yu., & Rudenko, S. A. (2024). Rozuminnia sutnosti mentalnoho zdorovia v konteksti kompleksnoho pidkhodu [Understanding the essence of mental health in the context of a comprehensive approach]. *Naukovi zapysky. Seriya: Psykholohiia – Scientific Notes. Psychology Series*, (1), 74–81. <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2024-1-10> [in Ukrainian].
4. Karman, O. L., & Yurkiv, Ya. I. (2024). Vrazlyvi katehorii naseleennia yak obiekt sotsialnoi roboty v hromadi [Vulnerable categories of the population as an object of social work in the community]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Taras Shevchenko LNU*, 6(329), 5–15 [in Ukrainian].
5. Kondur, V. A. (2024). Poniattia vrazlyvi hrupy naseleennia u mizhnarodnomu ta natsionalnomu pravi [The concept of vulnerable population groups in international and national law]. *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo – Analytical and Comparative Jurisprudence*, (4), 694–699 [in Ukrainian].
6. Kononenko, L. V. (2023). Mozhlyvosti zastosuvannia metodiv sotsialnoi diahnostyky v suchasni pedahohichni praktytsi [Possibilities of using social diagnostic methods in modern pedagogical practice]. *Imidzh suchasnoho pedahoha – Image of a Modern Teacher*, 3(198), 38–42. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-3\(198\)-38-42](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-3(198)-38-42) [in Ukrainian].
7. Kuzikova, S. B., & Shcherbak, T. I. (2023). Zhyttiistiikist yak adaptatsiyni resurs osobystosti u realnosti nevyznachenosti zhyttia [Resilience as an adaptive resource of the individual in the reality of life uncertainty]. *Slobozhanskyi naukovyi visnyk. Seriya: Psykholohiia – Slobozhansky Scientific Bulletin. Psychology Series*, 2, 24–29 [in Ukrainian].
8. Khanal, J., & Gaulee, U. (2019). Challenges of international students from pre-departure to post-study: A literature review. *Journal of International Students*, 9(2), 560–581.

9. Pro fakhovu peredvyshchu osvitu: Zakon Ukrainy No. 2745-VIII. (2019, June 6; updated 2025, September 22). *Zakonodavstvo Ukrainy*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19> [in Ukrainian].

10. Panok, V. H., Harkavenko, Z. O., Karahodina, O. H., & Shaposhnikova A. S. (2017). Sotsialno-pedahohichna diahnostyka ditei ta rodyn, yaki opynylys u skladnykh zhyttievykh obstavynakh: metodychni rekomendatsii [Socio-pedagogical diagnostics of children and families in difficult life circumstances: methodological recommendations]. Kyiv: UNMTs [in Ukrainian].

11. Spirina, T. P., Lekholetova, M. M., & Liakh, T. L. (2025). Humanitarni prohramy dopomohy vrazlyvym hrupam naselennia v umovakh voiennoho chasu v Ukraini [Humanitarian assistance programs for vulnerable population groups in wartime Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Pedahohika. Sotsialna robota – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Pedagogy. Social Work Series*, 1(56), 228–233 [in Ukrainian].

12. Toporkova, I. V. (2018). Psykholohichna hotovnist politseiskyykh u roboti zi zlochyntsiamy [Psychological readiness of police officers in working with offenders]. In *Pidhotovka politseiskyykh v umovakh reformuvannia systemy MVS Ukrainy: zbirnyk naukovykh prats – Training of Police Officers in the Context of Reforming the MIA System of Ukraine: Proceedings*, 120–123. Kharkiv: KhNUVS [in Ukrainian].

13. Forbes-Mewett, H. (2019). Vulnerability and resilience in a mobile world: The case of international students. *Journal of International Students*, 10(3), IX–XI. Retrieved from: <https://www.ojed.org/jis/article/view/2002/1100>.

14. Cherenko, L. (2023). Spriamuvannia sotsialnykh prohram na vrazlyvi hrupy: stalyi rozvytok ta pisliavoienni perspektyvy [Direction of social programs towards vulnerable groups: sustainable development and post-war prospects]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika – Demography and Social Economy*, 51(1), 73–95 [in Ukrainian].

О. Г. Коломієць, С. Г. Озіран

Оглядова стаття

Стаття надійшла до редакції 25.09.2025

Стаття прийнята 12.10.2025

Статтю опубліковано 26.12.2025